

**Міністерство освіти і науки України
Приватний вищий навчальний заклад-інститут
«Українсько-американський університет Конкордія»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

О.О. Романовський

10 березня 2020 року

ПРОГРАМА

**вступного випробування з менеджменту для здобуття
ступеня «магістр»
у галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійної
програми «Бізнес-адміністрування»**

**Схвалено на засіданні
приймальної комісії
10 березня 2020 року,
протокол № 10**

Київ 2020

Програма вступного випробування з фахових дисциплін для здобуття ступеня «магістр» у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Бізнес-адміністрування» складена на основі навчальних програм УАУК.

Укладач програми: Л.П. Серова, к.е.н., доц. кафедри міжнародних економічних відносин, бізнесу та менеджменту

Програма затверджена на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин, бізнесу та менеджменту 04 березня 2020 р., протокол № 3.

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин, бізнесу та менеджменту
доктор економічних наук, професор

Л.В.Жарова

ВСТУП

Програму вступного випробування з фахових дисциплін для здобуття ступеня «магістр» у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент», освітньо-професійної програми «Бізнес-адміністрування», складено відповідно до вимог стандарту вищої освіти. Програма містить головні напрями, складові та завдання менеджменту зовнішньоекономічної діяльності.

Для забезпечення ефективною реалізації завдань освітньої та професійної підготовки магістра при конкурсному відборі студентів до магістеріуму висуваються вимоги щодо їх здібностей і підготовленості відповідно до діагностики системних знань, умінь і навичок, визначених програмами нормативних дисциплін.

Програма вступного випробування з дисциплін фахового спрямування базується на навчальних дисциплінах стандарту і складена відповідно до місця в логічній послідовності вивчення, передбаченою освітньою програмою бакалавра спеціальності 073 «Менеджмент».

Вступне випробування складається з тестової перевірки знань, що формують компетентності, якими повинен володіти бакалавр.

Програма містить головні напрями, складові та завдання менеджменту зовнішньоекономічної діяльності й складається з чотирьох розділів:

1. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства.
2. Міжнародні економічні відносини.
3. Економіка і фінанси підприємства.
4. Менеджмент.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ

Розділ 1. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Характеристика причин та передумов розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Сутність та роль зовнішньоекономічної діяльності у функціонуванні світової системи господарювання. Розвиток світової зовнішньої торгівлі. Участь різних країн у міжнародних економічних зв'язках. Україна у світовій торгівлі.

Зовнішньоекономічна політика та її складові: зовнішньоторговельна політика, політика у сфері залучення іноземних інвестицій, валютна політика, митно-тарифна політика. Основні положення теорій управління зовнішньоекономічною діяльністю. Сучасні концепції побудови зовнішньоекономічної діяльності.

Загальна характеристика дисципліни «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства»: мета, завдання, проблематика. Предмет та об'єкт вивчення. Місце дисципліни у системі загальноосвітніх і професійно-орієнтованих дисциплін. Актуальність та практична спрямованість дисципліни, її структура і послідовність.

Зовнішньоекономічна політика держави за умов ринкової моделі господарювання. Концепція зовнішньоекономічної політики України. Характеристика основних показників зовнішньоекономічної діяльності країни.

Показники інтегрованості країни до світової системи господарювання: експортна, імпортна та зовнішньоторговельна квоти. Характеристика зовнішньоторговельного обороту, обсягів експорту, реекспорту, імпорту та реімпорту. Показники структури зовнішньоекономічних зв'язків: товарна, географічна та інституціональна. Характеристика зовнішньоекономічних зв'язків з окремими країнами, групами країн. Показники динаміки зовнішньоекономічних зв'язків України.

Платіжний баланс та його основні складові: зовнішньоторговельний баланс, баланс послуг та некомерційних платежів, баланс руху капіталу, офіційні валютні резерви. Розвиток нових форм зовнішньоекономічних зв'язків в Україні.

Характеристика системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Принципи здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Поняття об'єктів та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Систематизація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Основні види зовнішньоекономічної діяльності. Нормативно-правові акти України щодо зовнішньоекономічної діяльності. Право на здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Державне управління зовнішньоекономічною діяльністю в Україні. Роль місцевих органів управління зовнішньоекономічною діяльністю в Україні. Торговельні представництва за кордоном. Зовнішньоторговельні об'єднання, фірми, асоціації тощо.

Характеристика недержавних органів регулювання зовнішньоекономічної діяльності: торговельно-промислові палати, фондові та валютні біржі тощо. Економічні інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності: податки, збори. Характеристика механізму формування валютних фондів підприємств.

Характеристика адміністративних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Реєстрація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Реєстрація зовнішніх контрактів. Оперативне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Інформаційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

Сутність митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Основні напрями митно-тарифної політики України. Характеристика органів державного регулювання митно-тарифних відносин, їх структура. Функції митних органів.

Поняття системи митного оподаткування зовнішньоекономічної діяльності. Механізм нарахування та види митних платежів. Митний тариф як інструмент економічної політики країни. Класифікація видів і ставок мита. Сутність митної вартості. Митні збори як інструмент системи митного

регулювання. Специфіка нарахування акцизного збору та податку на додану вартість при імпорті товарів.

Організація системи митного контролю. Форми здійснення митного контролю. Порядок митного оформлення товарів. Митні документи та специфіка їх оформлення. Декларування товарів, форми декларування, процедура декларування. Поняття вантажної митної декларації.

Сутність нетарифних методів регулювання та їх класифікація. Характеристика основних причин застосування нетарифних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Показники ефективності застосування даних методів: індекс частоти, індекс покриття торгівлі, індекс впливу на ціни.

Кількісні обмеження як нетарифні інструменти регулювання. Система ліцензування і квотування. Механізм реалізації квот і ліцензій при здійсненні експорту та імпорту товарів. Порівняльний аналіз застосування квоти та митного тарифу при регулюванні імпорту.

Характеристика прихованих методів протекціонізму. Сутність політики державних закупівель. Внутрішні податки та збори. Антидемпінгове та компенсаційне мито. Технічні бар'єри як інструмент нетарифного регулювання. Специфіка застосування системи сертифікації при експорті й імпорті товарів.

Мотивація та цілі виходу підприємств на світовий ринок. Класифікація і характеристика різноманітних форм виходу на зовнішні ринки. Умови існування. Критерії вибору форм виходу підприємств на зовнішні ринки. Вивчення й аналіз умов ринку. Дослідження потенційних можливостей фірми.

Пошук партнерів при здійсненні безпосередніх експортно-імпортних операцій. Способи встановлення контактів з потенційним партнером. Укладання угод з ініціативи продавця. Укладання угод з ініціативи покупця. Поняття оферти, її види. Акцепт. Комерційні документи, запит і замовлення, процедура їх використання.

Сутність операцій зустрічної торгівлі. Характеристика факторів, що впливають на розповсюдження та вибір форм зустрічної торгівлі. Класифікація угод зустрічної торгівлі.

Операції, які передбачають участь продавця в реалізації товарів, запропонованих покупцем. Комерційна компенсація, зустрічні закупівлі, авансові закупівлі, угоди типу «світч», угоди типу «офсет», рамочні угоди, угоди позитивної зустрічної торгівлі, угоди щодо зворотного експорту, програми пов'язання імпорту та експорту і обов'язки, які передбачають участь інвестора в експорті товарів країни-імпортера.

Операції в рамках промислового співробітництва. Співробітництво на комерційній основі, виробнича кооперація, операції з давальницькою сировиною. Розповсюдження операцій зустрічної торгівлі в Україні, регулювання їх здійснення.

Роль посередницьких фірм на світових ринках. Характеристика та класифікація посередників за обсягом повноважень і за місцем, що вони

посідають на зовнішніх ринках. Агенти, представники, брокери, маклери. Угоди комісії, їх особливості. Угоди чистої комісії. Договір «делькредере». Угоди консигнації, особливості та можливості здійснення. Види консигнації. Торговельні агенти, агенти повірені: обов'язки, особливості, регулювання. Дистриб'ютори, дилери, їх місце на ринку. Прості агенти, агенти з правом «першої руки», монопольні (ексклюзивні) агенти. Регулювання посередницьких операцій в Україні.

Чинники розвитку та значення міжнародного лізингу. Міжнародний лізинг та його види. Оренда машин і устаткування. Класифікація, характеристика та особливості виконання лізингових операцій.

Закордонний досвід щодо здійснення лізингових операцій. Практика лізингу в Україні. Правове регулювання лізингових відносин.

Суть і мета договірних відносин між підприємствами на зовнішньому ринку. Права і обов'язки сторін. Регулювання укладання міжнародних договорів купівлі-продажу. Конвенція ООН щодо договорів міжнародної купівлі-продажу товарів.

Етапи здійснення експортно-імпортової угоди. Види контрактів та їх класифікація. Форми, умови, порядок укладання контрактів. Способи встановлення взаємовідносин між потенційними покупцями та продавцями товару.

Тактика і стратегія ведення переговорів. Поняття комбінації тактичних прийомів. Характеристика основних теорій стратегії ведення переговорів.

Типові контракти в міжнародній торгівлі. Торговельні звичаї та їх значення. Можливий набір умов (розділів) контракту. Умови контракту: обов'язкові та додаткові. Зміст і характеристика основних умов контракту. Преамбула.

Предмет контракту. Кількість та якість товару в контракті. Базисні умови поставки. Транспортні умови. Термін і дата постачання. Пакування і маркування. Гарантії на технічне обслуговування. Порядок приймання товару. Рекламациі і санкції. Арбітраж. Форс-мажорні обставини. Інші умови. Термін поставки, вимоги до нього. Етапи виконання експортно-імпортової угоди.

Базисні умови поставки товарів. Характеристика груп: E, F, C, D.

Зовнішньоторговельна ціна як економічна категорія. Сучасні погляди на економічну природу ціни. Функції зовнішньоторговельних цін. Класифікація зовнішньоторговельних цін.

Визначення ціни в міжнародних контрактах купівлі-продажу. Методи встановлення зовнішньоекономічних цін. Рівень ціни, базис ціни. Спосіб фіксації ціни. Тверда ціна, ковзна ціна, рухома ціна, ціна з наступною фіксацією. Суть контрактної ціни. Визначення конкурентної ціни. Порядок розрахунків ціни за конкурентними листами. Поняття індикативних цін.

Особливості цінової політики на зовнішньому ринку. Фактори, що впливають на ціноутворення. Етапи розробки цінової політики. Цінова сегментація ринку споживачів. Вплив держави та конкуренції на прийняття рішення відносно встановлення цін. Ціноутворення у конкурентному

середовищі. Розробка цінової стратегії фірми. Організація кон'юнктурно-цінової роботи фірми на зовнішньому ринку.

Сутність та основні елементи системи міжнародних розрахунків. Фактори, які впливають на стан міжнародних розрахунків. Специфіка та види міжнародних розрахунків. Залежність механізму зовнішньо-торговельних розрахунків від форм та засобів платежу.

Характеристика основних форм розрахунків у зовнішньоторговельних операціях. Форми платежу: готівка, авансовий, у кредит. Кредитні засоби платежу. Чеки, їх види, гарантії. Вексель та його види. Банківський переказ. Види акредитивів, загальні положення щодо їх використання. Акредитив у розрахунках за експортні товари, акредитив у розрахунках з імпорту. Інкасо, документарне інкасо, чисте. Відкритий рахунок.

Види кредитів та форми кредитування у зовнішньоторговельних операціях. Принципи кредитування. Класифікація кредитів за видами у системі зовнішньоторговельних розрахунків. Елементи вартості кредиту. Аналіз основних факторів, що впливають на розмір відсоткової ставки за кредит. Форми кредитування експортерів. Сутність акцептно-рамбурсного кредиту.

Сутність валютного регулювання, основні його інструменти. Поняття валютної політики держави та її складові. Характеристика рівнів валютного регулювання. Роль міжнародних фінансових організацій при регулюванні валютних відносин. Міжнародна та національна системи валютного регулювання.

Державна політика в Україні щодо валютного регулювання. Характеристика основних інструментів валютного регулювання. Принципи організації валютно-кредитного механізму зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Діяльність Укрексімбанку. Валютні операції та їх класифікація. Порядок придбання і використання валюти. Фінансова звітність резидентів. Порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті. Нормативна база щодо валютного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Система валютного контролю. Роль державних органів здійснення валютного контролю, їх функції та обов'язки. Взаємодія суб'єктів валютного ринку України. Характеристика основних етапів розвитку системи валютного регулювання в Україні.

Валютне забезпечення зовнішньоторговельних операцій: сутність та складові. Поняття валютних цінностей та валютних операцій. Валютний курс та види котирування валют. Організація та здійснення валютних операцій.

Валютні умови контракту. Валюта ціни і валюта платежу. Курс перерахунку валюти ціни у валюту платежу. Валютні ризики, умови їх виникнення. Можливості запобігання та страхування валютних ризиків. Валютні застереження, їх види. Банківські операції щодо страхування валютних ризиків. Хеджування, валютні опціони, ф'ючерсні операції.

Роль іноземних інвестицій в економічній системі країни. Міжнародна спільна підприємницька діяльність. Типові форми спільного підприємництва.

Модель міжнародного руху капіталів. Екстернальні та інтернальні чинники, що впливають на форми виходу підприємств на зовнішній ринок.

Порядок та умови здійснення іноземних інвестицій. Цільова орієнтація інвестицій. Види та форми здійснення іноземних інвестицій. Порядок створення спільних підприємств за участю українського капіталу за кордоном, їх види, умови існування та ліквідування. Комерційна діяльність змішаних підприємств. Прибутки та оподаткування.

Механізм функціонування підприємств з іноземним капіталом на території України. Систематизація підприємств з іноземним капіталом. Мотивація створення підприємств з іноземними інвестиціями. Умови та порядок створення підприємств за участю іноземних інвесторів в Україні. Організаційні аспекти діяльності спільних підприємств. Трансфертне ціноутворення у спільних підприємствах. Утворення фондів і розподіл прибутків. Оподаткування. Оцінка ефективності створення спільного підприємства. Перспективи розвитку діяльності підприємств з іноземним капіталом в Україні.

Ефективність зовнішньоекономічної діяльності, її сутність, теоретичні аспекти визначення. Фактори, що впливають на ефективність окремих напрямів зовнішньоекономічної діяльності, їх кількісна оцінка. Показники ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства (показники ефективності експорту, імпорту та товарообмінних операцій). Методика розрахунків показників ефективності. Визначення ефективності зовнішньоторговельних контрактів.

Оцінка економічної ефективності функціонування підприємств з іноземним капіталом. Можливості підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Економічний аналіз у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Аналіз виконаних обов'язків щодо експортно-імпортних операцій. Аналіз динаміки обігу зовнішньоекономічної діяльності. Аналіз використаних коштів щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Аналіз фінансових результатів і прибутку при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Вплив окремих напрямів зовнішньоекономічної діяльності підприємства на кінцеві результати його діяльності.

Список рекомендованих джерел ***Нормативно-правова база***

1. Митний кодекс України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Податковий кодекс України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квіт. 1991 р. № 959-XII. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
4. Про Митний тариф України : Закон України від 19.09.2013 № 584-VII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/584-18>

5. Про режим іноземного інвестування : Закон України № 93/96-ВР від 19.03.96. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>
6. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Декрет Каб. Міністрів України від 19.02.1993 № 15-93. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/15-93>
7. Про типові платіжні умови зовнішньоекономічних договорів (контрактів) і типові форми захисних застережень до зовнішньоекономічних договорів (контрактів), які передбачають розрахунки в іноземній валюті : Постанова Каб. Міністрів України від 21.06.95 № 444. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/444-95-%D0%BF>

Основний

1. Головань О.О. Міжнародні транспортні перевезення : навч.-метод. посіб. / О.О. Головань, Н.М. Коваленко. – Запоріжжя : ЗНУ, 2013. – 80 с.
2. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О.П. Гребельник. – 4-те вид. переробл. та доповн. – К. : Центр навч. л-ри, 2013. – 452 с.
3. Дунська А.Р. Зовнішньоекономічна діяльність: теорія і практика : навч. посіб. / А.Р. Дунська. – К. : Кондор-Видавництво, 2013. – 688 с.
4. Завербний А.С. Страхування зовнішньоекономічних операцій : навч. посіб. / А.С. Завербний, Н.Л. Іващук, Н.В. Завербна. – Л. : Львів. політехніка, 2010. – 160 с.
5. Костюнина Г.М. Офшорний бізнес во внешнеэкономической деятельности : учеб. пособие / Г.М. Костюнина. – М. : Инфра-М, 2014. – 352 с.
6. Лівшиц Д.М. Валютні операції. Порядок здійснення та обліку : практ. посіб. / Д.М. Лівшиц. – К. : ЦУЛ, 2012. – 342 с.
7. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / за ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 824 с.
8. Торгова Л.В. Основи зовнішньоекономічної діяльності : навч.-метод. посіб. / Л.В. Торгова, О.В. Хитра. – Л. : Новий Світ-2000, 2011. – 512 с.
9. Тюріна Н.М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. / Н.М. Тюріна, Н.С. Карвацка. – К. : Центр навч. л-ри, 2013. – 408 с.

Додатковий

1. Зовнішньоекономічний менеджмент : навч. посіб. / І.І. Дахно, Г.В. Бабіч, В.М. Барановська та ін. – К. : Центр навч. л-ри, 2012. – 568 с.
2. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: кредитно-модульний курс : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, К.І. Ржепішевського. – Вид. 3-тє, переробл. та доповн. – К. : Центр навч. л-ри, 2010. – 287 с.

3. Мазаракі А.А. Регуляторна політика у сфері зовнішньої торгівлі : монографія / А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 470 с.
4. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : підручник / В.О. Новак, Т.Л. Мостенська, М.Г. Луцький та ін. – К. : Кондор, 2013. – 495 с.
5. Покровская В.В. Внешнеэкономическая деятельность : учеб. для бакалавриата и магистратуры / В.В. Покровская. – 2-е изд., переработ. и дополн. – М. : Юрайт ; ИД Юрайт, 2014. – 731 с.
6. Попов С.Г. Основы внешнеэкономической деятельности : учеб. пособие / С.Г. Попов. – М. : Ось-89, 2013. – 240 с.
7. Прокушев Е.Ф. Внешнеэкономическая деятельность : учебник / Е.Ф. Прокушев. – 8-е изд. – М. : Дашков и К, 2011. – 500 с.
8. Романова Ю.А. Страхование внешнеэкономической деятельности : учеб. пособие для бакалавров / Ю.А. Романова, С.Л. Блау. – М. : Дашков и К, 2014. – 176 с.
9. Рум'янцев А.П. Зовнішньоекономічна діяльність : навч. посіб. / А.П. Рум'янцев, Н.С. Рум'янцева. – 2-ге вид. переробл. та доповн. – К. : Центр навч. л-ри, 2012. – 296 с.
10. Шершун А.А. Митні правила в Україні : підручник / А.А. Шершун. – Х. : Факт, 2013. – 512 с.
11. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. / О.В. Шкурупій, В.В. Гончаренко, І.А. Артеменко та ін. ; за ред. О.В. Шкурупій. – К. : Центр навч. л-ри, 2012. – 248 с.

Інтернет-ресурси

1. Електронна бібліотека наукової літератури. – Режим доступу : <http://info-library.com.ua>
2. Інформаційний портал «Ліга-закон». – Режим доступу : <http://liga.net>
3. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу : <http://me.kmu.gov.ua>
4. Офіційний веб-сайт НТФ ІНТЕС. – Режим доступу : <http://qdpro.com.ua>
5. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>
6. Офіційний веб-сайт Інкотермс-2010 в Україні. – Режим доступу : <http://www.incoterms.zed.ua>
7. Офіційний веб-сайт Міністерства доходів і зборів України. – Режим доступу : <http://minrd.gov.ua>
8. Офіційний веб-сайт Міністерства закордонних справ України. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua>

9. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua>
10. Офіційний веб-сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
11. Офіційний веб-сайт Організації Об'єднаних Націй. – Режим доступу : <http://www.un.org>
12. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
13. Офіційний веб-сайт ЮНКТАД. – Режим доступу : <http://www.unctad.org>

Розділ 2. МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Предмет вивчення дисципліни «Міжнародні економічні відносини», її місце серед інших економічних дисциплін, структура і логіка викладання. Значення в підготовці спеціалістів. Мета, завдання і нові підходи до вивчення дисципліни, її інформаційно-методичне забезпечення.

МЕВ як економічна категорія. Сутність МЕВ, їх значення, об'єктивна основа і передумови розвитку.

Рівні розвитку МЕВ: функціональні, економічні, територіальні, за суб'єктами діяльності.

Особливості розвитку МЕВ на сучасному етапі. Роль МЕВ у процесі інтеграції України до системи світогосподарських зв'язків.

Світове господарство (СГ): сутність, елементи і суб'єкти, формування, фактори розвитку. Міжнародна господарча взаємодія. Якісний і кількісний аспекти розвитку СГ. Головні тенденції формування СГ, рівні та цикли його розвитку.

Нерівномірність соціально-економічного розвитку країн світу та їх типологія. Регіональний принцип групування і головні регіональні групи країн світу.

Соціально-економічний принцип систематизації країн світу. Країни Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Країни Великої Сімки.

Країни, що розвиваються: поняття, загальні ознаки та місце у світовій економіці. Соціально-економічна структура. Країни з перехідною економікою, формування їх економічних угруповань і проблеми інтеграції до світової ринкової економіки.

Місце окремих угруповань країн у СГ і МЕВ. Провідне значення економічно розвинених країн. Проблема ліквідації економічної відсталості і неокolonіальної залежності країн, що розвиваються, особливості їх МЕВ. Проблеми інтеграції до світового господарства країн з перехідною економікою, зміни у розвитку їх МЕВ. Проблеми інтеграції України до СГ.

МЕВ як елемент структури СГ. Формування МЕВ з розвитком СГ. Фактори розвитку МЕВ у системі СГ. МЕВ як необхідна умова розвитку і

структурний елемент національних економік. Особливості МЄВ окремих груп країн (економічно розвинених; перехідних економік; що розвиваються). Суб'єкти МЄВ.

Еволюція МЄВ як зміна їх типів. Формування світової ринкової економіки. Новий міжнародний економічний порядок (НМЄП) як концепція перебудови МЄВ.

Види та форми МЄВ, їх взаємозв'язок.

Проблеми розвитку МЄВ – глобальні та регіональні. Глобалізація СГ і МЄВ як одна з головних ознак сучасного їх розвитку. Загострення діалогу «Північ-Південь». Якісні зміни діалогу «Схід-Захід» та внутрішньосистемних діалогів.

Місце України у системі МЄВ. Доколоніальний період розвитку МЄВ. Зародження та розвиток міжобщинних господарських зв'язків. Міжнародні торговельні зв'язки стародавнього світу.

Міжнародні економічні відносини епохи Середньовіччя. Зовнішньоторговельні відносини при феодализмі. Зовнішньоекономічні зв'язки Київської Русі та Гетьманської держави. Зовнішньоекономічні зв'язки Китаю, країн Південних морів, Середньої та Центральної Азії, Арабського Сходу. Колоніальний період формування МЄВ. Епоха Великих географічних відкриттів та їх вплив на розвиток МЄВ. МЄВ в умовах становлення індустріальної цивілізації. Зовнішня торгівля у період первісного нагромадження капіталу. МЄВ монополістичного капіталізму.

Новий (неоколоніальний) період розвитку всесвітніх економічних зв'язків. Світогосподарські зв'язки в найновіший період. Зростання єдності світового господарства. Сучасні проблеми розвитку МЄВ.

Поняття середовища МЄВ, його структура й особливості. Природно-географічне середовище, його основні складові, що впливають на розвиток МЄВ.

Економічне середовище формування МЄВ. Економічні регулятори МЄВ.

Політико-правове середовище. Особливості взаємодії політики й економіки в МЄВ. Політичні інтереси країн та регіонів. Політична стабільність і політичні ризики. Правові регулятори МЄВ.

Соціально-культурне середовище і його значення в розвитку МЄВ. Інфраструктура сучасних МЄВ. Роль транспорту й інформаційно-комунікаційних систем у розвитку МЄВ.

Особливості дії економічних законів і закономірностей на міжнародному рівні.

Головні економічні закони розвитку СГ і МЄВ: інтернаціоналізація господарського життя, закон вартості, міжнародної конкуренції, нерівномірності економічного розвитку, міжнародного поділу праці, економічної інтеграції.

Поняття та система принципів розвитку МЄВ, основні (загальні) та спеціальні принципи.

Система міжнародного поділу праці (МПП) та основні тенденції її розвитку у сучасних умовах. МПП – вихідна основа розвитку СГ і МЄВ. МПП як форма прояву суспільного поділу праці. Етапи розвитку МПП. Фактори поглиблення МПП. Вплив технологічної революції на МПП. Головні організаційно-економічні форми МПП. Проблеми і передумови участі України в МПП.

Соціально-економічні та політичні особливості розвитку МЄВ сучасного періоду: від конфронтації до співробітництва. Нові горизонти європейського співробітництва. Країни, що розвиваються у системі МЄВ. Суперечності НМЕП та його еволюція. Ісламський фактор розвитку МЄВ. Проблеми інтеграції Нових Незалежних Держав (ННД) у світові міжнародні зв'язки. Фактори посилення економічної взаємозалежності країн, спільність конкретних економічних інтересів.

Проблеми зовнішньої заборгованості в МЄВ. Форми, структура і масштаби зовнішньої заборгованості.

Лібералізація зовнішньої торгівлі – загальна проблема сучасних МЄВ.

Розвиток транснаціонального бізнесу та необхідність контролю за діяльністю ТНК. Проблеми розвитку міжсистемних і внутрішньо-системних діалогів.

МЕІ – закономірність розвитку СГ і МЄВ. Сутність, цілі та значення МЕІ, основні ознаки. Передумови і фактори розвитку МЕІ як якісно нового рівня МЄВ. Головні учасники й організатори процесу МЕІ, його сучасні особливості. Форми МЕІ. Етапи формування між-народних економічних інтеграційних угруповань.

Світові інтеграційні процеси й Україна. Регіональний характер МЕІ як її особливість. Регіональні інтеграційні об'єднання економічно розвинених країн.

Об'єктивні передумови, політичні й економічні цілі, основні етапи розвитку західноєвропейської економічної інтеграції. Єдність економічної системи країн ЄС. Особливості розвитку аграрної сфери. Створення західноєвропейської моделі єдиного промислового і науково-технічного розвитку. Єдина науково-технічна політика. Європейська валютна система. Інституціональна структура та політико-правові механізми ЄС. Політика ЄС відносно країн, що розвиваються та їх угруповань. Проблеми подальшого розширення ЄС. Україна та ЄС.

Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ). ЄС – ЄАВТ.

Північноамериканська економічна інтеграція. Формування північноамериканської зони вільної торгівлі (НАФТА). США у світових інтеграційних процесах. Глобальна політика США щодо процесів європейської економічної інтеграції. Особливості економічних відносин з країнами АТР. Інтеграційні процеси в економіці країн, що розвиваються. Роль МЕІ у здійсненні НМЕП (нового міжнародного економічного порядку).

Особливості економічної інтеграції країн Латинської Америки. Розвиток регіональних і субрегіональних інтеграційних угруповань. Латиноамериканська асоціація інтеграції (ЛАІ). Андська група й

Амазонський пакт. Центральньоамериканський спільний ринок (ЦАСР). Співробітництво країн Карибського басейну (КАРІКОМ). Латиноамериканська економічна система (ЛАЕС). Спільний ринок країн Південного конусу (МЕРКОСУР). Проблеми і перспективи створення системи колективних економічних дій у Латинській Америці.

Проблеми розвитку регіонального економічного співробітництва в Африці. Основні економічні угруповання країн Африки. Економічне співробітництво західноафриканських держав (ЕКОВАС). Митний і економічний союз Центральної Африки (ЮДЕАК), його трансформація на економічний і валютний союз Центральної Африки (ЕВЦА). Спільний ринок країн Магрибу. Спільний ринок Східної і Південної Африки (СОМЕСА). Співробітництво щодо розвитку Півдня Африки (САДК). Проблеми формування Африканського економічного співробітництва (АфЕС).

Особливості розвитку економічної інтеграції у країнах Азії. Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Асоціація регіонального співробітництва Південної Азії (СААРК). Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС). Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ).

Проблеми розвитку економічної інтеграції у східноєвропейських країнах у нових умовах переходу до ринкової економіки, створення нової моделі економічної інтеграції. Східноєвропейське співробітництво і вільна торгівля (СЄВТ). Вишеградська група. Центральноевропейська асоціація вільної торгівлі (ЦЄФТА). «Карпатський єврорегіон». Чорноморське економічне співтовариство. Економічний союз країн СНД. Центральноазіатське економічне співробітництво (ЦАЕС). Євразійське економічне співробітництво (ЄврАзЕС).

Україна й інтеграційні угруповання країн.

Поняття «міжнародні економічні організації» (МЕО). Роль МЕО у системі МЄВ. МЕО як прояв тенденції багатостороннього економічного співробітництва. Головні функції, принципи і методи діяльності МЕО, механізм управління, фінансові кошти. Участь країн у МЕО як одна з форм реалізації їх суверенітету. Сучасна система МЕО, їх класифікація.

Економічна діяльність ООН, її рівні. Система головних органів ООН. Генеральна Асамблея. Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОР). Програми ООН. Регіональні комісії ООН з соціальних і економічних питань.

МЕО поза системою ООН. Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Велика Сімка. Група десяти (Паризький клуб).

Міждержавні загальноекономічні та політичні організації країн, що розвиваються. Організація американських держав (ОАД). Організація африканської єдності (ОАЄ). Організація ісламська конференція (ОІК). Ліга арабських держав (ЛАД).

Міждержавні галузеві організації. Організація держав-експортерів нафти (ОПЕК) та її арабська група (ОАПЕК). Рада з нафти (АСКОПЕ). Асоціація судновласників (ФАСАЗ). Асоціація вантажовідправників.

Міждержавні організації у галузі сільського господарства (щодо кофе, какао, бананів, цукру та ін.), у галузі промисловості та будівництва (щодо заліза і сталі, бокситів, олова, міді та ін.).

Міжнародні об'єднання підприємців.

Україна і міжнародні економічні організації.

Загальні передумови розвитку міжнародної інвестиційної та виробничої діяльності. Інвестиційний клімат. Види зарубіжних інвестицій, їх масштаби. Зміни частки головних економічних центрів у вивозі капіталів. Основні потоки міжнародного капіталообміну. Особливості регулювання руху капіталу, вплив ТНК на його переміщення. Вивіз капіталу як фактор інтенсифікації міжнародної інвестиційної і виробничої діяльності. Іноземні інвестиції в економіці України.

Головні форми виробничого співробітництва. Роль НТР у його поглибленні. Міжнародна спеціалізація виробництва. Міжнародне виробниче кооперування. Співробітництво на компенсаційній основі.

ТНК – головні суб'єкти міжнародної виробничої та інвестиційної діяльності, їх сутність і еволюція, сучасна стратегія. Типи монопольних об'єднань. Роль внутрішнього корпораційного обміну. Суперечності між ТНК і національно-державною формою політичної організації суспільства. Регулювання діяльності ТНК.

Спільні підприємства (СП). Передумови й особливості розвитку спільного підприємництва. Організаційно-правові й економічні форми створення і функціонування СП. Масштаби, рівень і динаміка розвитку СП. Вільні економічні зони. Класифікація ВЕЗ, особливості функціонування. Діяльність ВЕЗ у різних країнах.

Передумови розвитку міжнародної підприємницької діяльності в Україні.

Передумови науково-технічного співробітництва (НТС). НТС як форма МЕНВ. Традиційні та нові форми НТС країн світу. Вплив НТР на розвиток міжнародного НТС. Міжнародний рух технологій та механізм їх передачі. Сумісні наукові дослідження. Міжнародні науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР). Обмін науково-технічними досягненнями і досвідом. Взаємні консультації з основних питань НТС. Розробка науково-технічних прогнозів. Співробітництво в галузі науково-технічної інформації, винахідництва та патентної справи. Сумісні наукові дослідження щодо захисту навколишнього середовища, у медицині, освоєнні космосу і Світового океану. Напрями НТС – електронізація господарства, його автоматизація, роботизація, нові види конструкційних матеріалів, біотехнології, атомна енергетика та ін.

Комерційний зміст науково-технічних відносин. Розвиток торгівлі ліцензіями і ноу-хау. Захист інтелектуальної власності.

Інтернаціоналізація НТС. Міжнародні науково-технічні програми. Проблеми НТС у діалозі «Схід-Захід». Перспективи включення науково-технічного потенціалу України до міжнародних науково-технічних зв'язків.

Поняття міжнародної міграції робочої сили, її економічна природа, рушійні сили й етапи розвитку. Масштаби, форми й основні тенденції розвитку сучасних міграційних процесів. Види міжнародної міграції. Міжнародний ринок спеціалістів високої кваліфікації («золотих комірців») і проблема «відпливу умів». Роль НТР у розвитку міграції робочої сили, наукових та інженерно-технічних кадрів. Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції. Міжнародна міграція робочої сили і платіжні баланси країн.

Загальні закономірності створення світового ринку робочої сили. Міжнародні монополії і ринок праці. Форми і засоби експлуатації робочих-іммігрантів. Вплив міжнародної економічної інтеграції на інтернаціоналізацію ринку праці.

Державне і міжнародне регулювання трудової міграції. Міжнародна організація праці (МОП) та її роль у вирішенні питань безробіття і захисту прав трудящих. Програми стимулювання еластичності ринку праці та забезпечення зайнятості населення. Гнучкість ринку праці.

Проблеми трудової міграції і ринку робочої сили в Україні.

Національні, міжнародні та світова валютні системи, їх сутність і елементи. Поняття валюти й її види. Конвертованість валют. Валютний курс, його види. Валютний паритет. Котирування валют. Крос-курс. Валютні ринки та валютні операції. Принципи, форми та інструменти валютної політики.

Еволюція світової валютної системи. Перехід від золотого стандарту до вільного курсу. Паризька, Генуезька, Бреттон-Вудська та Ямайська валютні системи. Європейська валютна система. Валютно-фінансова система країн ЄС.

Сутність валютно-фінансових відносин і механізм міжнародних розрахунків. Платіжний і розрахунковий баланси, їх структура. Баланс міжнародної заборгованості, її види. Нестабільність міжнародних розрахунків і основні проблеми платіжних балансів країн світу.

Міжнародний кредит, його роль у світовій економіці, функції у сфері зовнішньоекономічних зв'язків. Сутність міжнародних кредитних відносин. Основні види кредитних угод. Умови надання кредитів. Кредитні міжбанківські ставки. Класифікація кредитів.

Міжнародний рух капіталу як форма МЄВ. Різновиди формування і розвиток світового ринку позичкових капіталів (СРПК), його функції. Різновидність операцій на СРПК. Світовий грошовий ринок і ринок цінних паперів. Операції сек'юритизації. Сутність та особливості розвитку євrorинку. Євровалюта. Фактори розвитку євrorинку та його сектори.

Міжнародні фінансові центри, передумови їх функціонування. Податкові гавані. Офшорні зони. Валютна й інституціональна структура СРПК. Система СВІФТ.

Регіональні зміни у сфері зовнішніх позичань. Проблема заборгованості та значення іноземних кредитів для економічного розвитку України.

Міжнародна координація валютних відносин. Сутність міжна-родного регулювання та його цілі.

Група Світового банку, мета створення, функції, структура. Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР). Міжнародна фінансова корпорація (МФК). Міжнародна асоціація розвитку (МАР). Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ). Міжнародний валютний фонд (МВФ) як одна з головних фінан-сових організацій: компетенція, фінансові кошти, організаційна структура, особливості кредитної діяльності. Фонди МВФ. Програми МВФ в Україні.

Банк міжнародних розрахунків (БМР) у системі регулювання валютно-кредитних відносин. Група десяти (Паризький клуб). Лон-донський клуб.

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Акціонери банку, цілі, умови надання кредитів, фонди ЄБРР. Головні напрями діяльності ЄБРР в Україні.

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), особливості його діяльності.

Регіональні банки реконструкції та розвитку в Африці. Азії, Латинській Америці, їх роль у кредитуванні країн, що розвиваються.

Зростання ролі міжнародної торгівлі (МТ) на сучасному етапі. МТ – найвизначальніша форма МЕВ. Основні фактори зростання міжнародного товарообігу. Особливості розвитку МТ. Вплив НТР на структуру міжнародної торгівлі. Зміни в товарній структурі МТ. Стандартизація товарів на світовому ринку. Міжнародні товарні номенклатури. Штрихові коди. Міжнародна асоціація товарної нумерації в Європі EAN International. Асоціація «EAN- Україна».

Регіональна структура (географічний поділ) МТ. Структура світового товарообігу за соціально-економічними угрупованнями країн. Головні причини і наслідки збільшення взаємної торгівлі економічно розвинених країн. Роль країн, що розвиваються в МТ. Місце нових індустріальних країн (НІК) у світовій торгівлі. Країни з перехідною економікою в МТ. Проблеми реструктуризації зовнішньої торгівлі Нових Незалежних Держав (ННД).

Монополізація світової торгівлі. Діяльність ТНК і конкурентна боротьба на світовому ринку. Види товарних ринків за ступенем монополізації. Закритий і відкритий сектори світового ринку, їх особливості.

Кон'юнктура товарних ринків – сутність, фактори формування і розвитку, система показників вивчення й основні форми виявлення.

Ціноутворення на світовому ринку. Ціна як важливий показник кон'юнктури товарних ринків. Інтернаціональна вартість і світова ціна, її ознаки. Ціноутворювальні фактори. Множинність цін на світовому ринку. Рівні світових цін. Інформаційна система світових цін товарних ринків. Проблеми нееквівалентного обміну. Поняття «умови торгівлі» і його економічний зміст. Види і форми МТ. Зустрічна торгівля. Міжнародні торги (тен-дери). Міжнародні ярмарки і виставки. Міжнародні аукціони. Особливості біржової торгівлі, її еволюція, організація і функції. Біржові товари. Найбільші міжнародні товарні біржі, їх вплив на міжнародну торгівлю. Види біржових угод. Консигнаційна торгівля.

Особливості розвитку зовнішньоторговельної політики держав. Протекціонізм і лібералізація торгівлі. Засоби зовнішньоторговельної політики. Вияви дискримінації в МТ. Регіональне торговельне співробітництво.

Регулювання міжнародних торговельних відносин. Діяльність міжнародних торговельних організацій. ГАТТ (Генеральна угода з тарифів і торгівлі) та ЮНКТАД (Конференція ООН з питань торгівлі й розвитку). Перетворення ГАТТ на Світову організацію торгівлі (СОТ). Реорганізація КОКОМ (Координаційна Рада з експортного контролю). Значення торговельних договорів і угод у сучасних умовах. Діяльність Міжнародної торговельної палати.

Передумови й особливості участі України в МТ.

Значення світового ринку послуг, передумови його формування. Специфічні ознаки міжнародної торгівлі послугами, її динаміка, структура і географічні напрямки.

Види ліцензійних угод. Сучасні умови і фактори міжнародного обміну технологіями, форми їх передачі. Особливості підготовки, оформлення і реалізації ліцензійних угод, головні країни-експортери ліцензій. Внутрішньofірмова ліцензійна торгівля.

Міжнародний лізинг, його види. Лізинг за терміном оренди. Особливості рентингу. Головні країни-експортери лізингових послуг. Значення міжнародного лізингу. Міжнародні інжинірингові та консультаційні послуги. Туристичні послуги на світовому ринку. Міжнародні туристські потоки. Фактори розвитку міжнародного туризму. Фінансові послуги. Консалтингові послуги. Страхові послуги. Франчайзинг у системі міжнародних послуг. Регулювання умов використання товарних знаків, Мадридська угода про їх міжнародну реєстрацію.

Україна на міжнародному ринку послуг.

Роль транспорту в МЕВ. Види міжнародних сполучень. Міжнародні перевезення. Структура морських вантажів. Основні міжнародні морські вантажопотоки. Міжконтинентальні та внутрішньоконтинентальні перевезення вантажів. Фактори вибору транспорту для міжнародних перевезень. Міжнародні пасажирські сполучення. Етапи й основні операції міжнародного перевезення вантажу. Суб'єкти міжнародних транспортних відносин. Особливості й умови міжнародних транспортних перевезень. Міжнародний договір перевезень. Транспортно-експедиторське посередництво.

Світовий фрахтовий ринок. Умови фрахтування. Чартерні угоди, їх види. Кон'юнктура світових цін на транспортні послуги – фрахтові ставки і тарифи. Особливості світових ринків фрахтування за видами транспорту.

Регулювання міжнародних транспортних відносин міжнародними транспортними організаціями та конвенціями.

Проблеми участі України в міжнародних транспортних послугах.

Необхідність і значення інтеграції України до СГ і МЕВ. Передумови входу України до світового економічного простору. Проблеми

економічної безпеки. Трансформація структури зовнішньої торгівлі. Реалізація конкурентних переваг. Стабілізація виробництва та його структурна перебудова, залучення іноземних інвестицій. Створення конкурентного середовища. Досягнення експортно-імпоротної збалансованості. Зменшення рівня бартерного обміну.

Національні економічні інтереси України у сфері МЕВ: регіональні, субрегіональні та локальні. Головні напрями розвитку МЕВ: розвиток двосторонніх міжнародних відносин, розширення участі в європейському регіональному співробітництві, співробітництво в межах СНД, членство в міжнародних організаціях. Пріоритети України в регіональному співробітництві. Проблеми співробітництва з ЄС. Нові регіональні напрями зовнішньоекономічних зв'язків України. Приєднання України до СОТ як довгостроковий фактор стабільного розвитку.

Формування економічної єдності світу. Поглиблення інтернаціоналізації СГ. Роль НТР у зближенні якісних характеристик сучасного виробництва. Дематеріалізація й інтелектуалізація виробництва, зміна моделі економічного розвитку. Глобалізація економічного розвитку і роль МЕВ в установленні зв'язків національних економік зі світовим господарством і у формуванні елементів глобальної економіки. Світова економічна рівновага, механізм її регулювання. Рушійні сили й особливості сучасної економічної глобалізації, її головні форми. Моделі економічного розвитку. Транснаціоналізація світової еконо-міки. Глобальні інвестиційні цикли. Глобальні проблеми СГ і МЕВ. Міжнародні економічні аспекти розв'язання екологічних проблем. Шляхи розв'язання глобальної продовольчої проблеми. Глобальна ресурсоенергетична проблема. Безпека світової економіки. Координація міжнародної економічної політики.

Список рекомендованих джерел

1. Козик В.В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / В.В. Козик, Л.А. Панкова, Н.Б. Даниленко. – 8-ме вид., стер. – К. : Знання, 2011. – 406 с.
2. Колесов В. Международная экономика : учебник / В. Колесов, М. Кулаков. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 474 с.
3. Международный бизнес : пер. с англ. / под ред. А.Г. Медведева. – 4-е изд. – СПб. : Питер, 2006. – 1088 с.
4. Мельник Т. Міжнародна торгівля товарами в умовах глобальної конкуренції : монографія / Т. Мельник. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 395 с.
5. Міжнародні організації : навч. посіб. / за ред. О.С. Кучика. – 2-ге вид, переробл. і допов. – К. : Знання, 2007. – 749 с.
6. Михайлушкин А. Международная экономика: теория и практика : учебник для вузов / А. Михайлушкин, П. Шимко. – СПб. : Питер, 2008. – 464 с.
7. Шевчук В.О. Міжнародна економіка: Теорія і практика : підручник / В.О. Шевчук. – 2-ге вид, переробл. і допов. – К. : Знання, 2008. – 663 с.

8. Школа І.М. Міжнародні економічні відносини : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / І.М. Школа, В.М. Козменко, О.В. Бабінська / Чернівецький торговельно-економічний ін-т Київського національного торговельно-економічного ун-ту. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Чернівці : Книги-XXI, 2007. – 544 с.
9. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: теорія : підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / А.С. Філіпенко. – Київ : Либідь, 2008. – 408 с.
10. Цимбалістий В.Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посіб. / В.Ф. Цимбалістий. – 3-тє вид., допов. та виправл. – Львів : Новий Світ-2000, 2009. – 357 с.

Розділ 3. ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці

Підприємство як суб'єкт господарювання. Підприємство як об'єкт ринкових відносин. Організаційно-економічні умови функціонування підприємств.

Зовнішнє середовище функціонування підприємства, його характеристика. Ринок та його інфраструктура. Державний регуляторний механізм діяльності підприємства. Види підприємства та їх класифікація. Економічні особливості різних видів підприємств. Об'єднання підприємств.

Управління підприємством, основні функції процесу управління. Організаційна структура управління підприємством.

Тема 2. Напрями діяльності підприємства

Напрями та види діяльності підприємства.

Операційна діяльність підприємства. Основні положення теорії організації виробництва. Виробничий процес, типи його організації. Виробничий цикл, його структура, методи розрахунку. Методи організації виробництва.

Мета, функції та завдання матеріально-технічного забезпечення підприємства. Виробнича логістика на підприємстві.

Маркетингова діяльність підприємства, її завдання та функції.

Інноваційна діяльність підприємства: зміст, види та напрями.

Поняття та види інвестиційної діяльності підприємства.

Сутність фінансової діяльності підприємства. Принципи та особливості організації фінансової діяльності підприємства. Фінансовий механізм підприємства та характеристика його основних елементів.

Тема 3. Планування діяльності підприємства

Зміст та основні принципи планування діяльності підприємства. Поняття та види планів, систематизація планів підприємства.

Технологія планування діяльності підприємства. Цільові характеристики діяльності підприємства, їх класифікація, вимоги до формування. Залежність цілей господарювання від стадій життєвого циклу підприємства. Дерево цілей та його побудова.

Стратегічне планування діяльності підприємства. Види стратегій діяльності. Розробка варіантів стратегій. Діагностика поточної реалізації обраної стратегії.

Тактичне та оперативне планування. Система планів економічного та соціального розвитку підприємства.

Методи планування показників діяльності. Оцінка якості планів підприємства.

Тема 4. Продукція підприємства

Загальна характеристика, систематизація та методи вимірювання продукції, що виробляє та реалізує підприємство.

Сутність, показники та методи вимірювання якості продукції.

Конкурентоспроможність продукції (послуг): сутність та чинники, що її визначають. Методика оцінки конкурентоспроможності продукції.

Стандартизація продукції, принципи та сфера застосування.

Сертифікація продукції (послуг), її організаційні основи.

Товарна політика підприємства та механізм її здійснення. Життєвий цикл товару та його значення для розробки товарної політики підприємства.

Тема 5. Виробнича програма підприємства

Зміст, завдання та місце виробничої програми в системі господарських планів підприємства.

Інформаційне забезпечення обґрунтування виробничої програми підприємства. Методичні інструменти аналізу виконання виробничої програми. Маркетинговий аналіз як передумова формування програми випуску продукції.

Фактори, що визначають обсяги виробництва та реалізації продукції. Планування параметрів виробничої програми: послідовність, методи.

Ресурсне забезпечення виробничої програми підприємства. Визначення потреби підприємства у матеріальних ресурсах. Обґрунтування оптимальної партії постачання матеріальних ресурсів.

Аналіз та планування обсягів реалізації продукції підприємства.

Оперативне виробниче планування обсягів, ритмічності виробництва та сезонності реалізації продукції.

Резерви зростання обсягів виробництва та реалізації продукції.

Тема 6. Виробнича потужність підприємства

Поняття «виробнича потужність», виробнича потужність підприємства, структурних підрозділів, окремих ланок виробництва, основного виду обладнання. Інформаційна база та послідовність розрахунку виробничої потужності підприємства.

Системи й методи визначення потужності підприємства. Баланс виробничої потужності підприємства. Взаємозв'язок виробничої потужності та пропускної спроможності підприємства.

Фактори, що впливають на ефективність використання виробничої потужності, їх класифікація і характеристика. Резерви зростання виробничої потужності підприємства.

Тема 7. Ресурсний потенціал підприємства

Поняття та види економічних ресурсів.

Поняття потенціалу, ресурсного потенціалу підприємства, їх взаємозв'язок. Складові ресурсного потенціалу та їх особливості. Особливості ресурсного потенціалу підприємств різних видів економічної діяльності.

Взаємозв'язок окремих елементів ресурсного потенціалу підприємства. Критерії оптимізації структури ресурсного потенціалу.

Чинники, що обумовлюють рівень використання ресурсного потенціалу. Основні напрями підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємства.

Тема 8. Трудові ресурси підприємства

Трудові ресурси підприємства та характеристика їх видів. Принципи й завдання формування трудових ресурсів в умовах ринкової економіки. Фактори, що впливають на формування трудових ресурсів.

Продуктивність праці робітників: поняття та методи оцінки. Фактори, що впливають на продуктивність праці, та їх класифікація. Основні напрями підвищення продуктивності праці та ефективності трудових ресурсів підприємства. Методи нормування витрат праці на підприємстві.

Форми мотивації праці робітників. Системи оплати праці та їх характеристика.

Тарифна система, її зміст, призначення та використання на підприємстві. Мінімальна заробітна плата і фактори, що її визначають. Державне регулювання оплати праці.

Форми додаткової заробітної плати. Форми та системи преміювання на підприємстві. Соціальні виплати та пільги як стимулюючий фактор продуктивності.

Методичні інструменти аналізу чисельності та фонду оплати праці підприємства. Зміст плану з праці та порядок його розробки. Обґрунтування потреби підприємства у трудових ресурсах. Штатний розпис, його призначення та порядок складання. Методи планування фонду оплати праці.

Тема 9. Майнові ресурси (активи) підприємства

Сутність активів підприємства та їх місце в системі ресурсного забезпечення діяльності. Класифікація активів підприємства. Характеристики підприємства, що визначають особливості формування його активів.

Поняття, склад та класифікація необоротних активів підприємства. Особливості необоротних активів підприємства як складової його ресурсів.

Сутність, класифікація та особливості відтворення основних засобів підприємства. Амортизація як інструмент відтворення основних засобів та джерело формування фінансових ресурсів: поняття, методи нарахування. Методичні інструменти оцінки стану, руху та ефективності використання основних засобів підприємства.

Нематеріальні активи підприємства: сутність, класифікація, призначення, особливості формування та відтворення.

Довгострокові фінансові інвестиції підприємства: поняття, класифікація, методи оцінки.

Оборотні активи підприємства: економічна сутність та класифікація. Відмітні характеристики оборотних активів як складової ресурсів підприємства. Поняття та особливості кругообігу оборотних активів підприємства. Сутність та методика оцінки виробничого, операційного та фінансового циклів підприємства.

Запаси як складова ресурсного забезпечення підприємства: сутність, класифікація, види вартості та методи оцінювання вибуття.

Дебіторська заборгованість підприємства як складова економічних ресурсів підприємства: сутність, склад, види вартості, призначення та класифікація.

Сутність і класифікація грошових активів підприємства та їх еквівалентів. Відмітні особливості грошових активів як складової майнових ресурсів підприємства. Особливості кругообігу грошових активів підприємства та інструменти його забезпечення.

Методичні інструменти аналізу активів підприємства. Обґрунтування планового обсягу активів підприємства: завдання, етапи та методи.

Резерви прискорення оборотності активів підприємства.

Тема 10. Фінансові ресурси (капітал підприємства)

Фінансові ресурси підприємства: сутність, склад, класифікація та джерела формування. Місце фінансових ресурсів у складі ресурсів підприємства. Відмітні характеристики підприємства, що визначають особливості формування його фінансових ресурсів. Кругообіг фінансових ресурсів підприємства в перебігу формування його капіталу.

Капітал як складова ресурсів підприємства: характеристика сутності з позицій різних підходів та принципи його формування. Класифікація капіталу підприємства.

Власний капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Особливості формування в залежності від основних характеристик підприємства.

Позиковий капітал підприємства: сутність, склад, класифікація, функції, відмітні особливості. Особливості формування в залежності від основних характеристик підприємства.

Кредитування як механізм формування позикового капіталу підприємства: поняття, принципи, завдання. Особливості, форми та інструменти банківського та небанківського кредитування підприємства.

Поняття структури та вартості капіталу підприємства. Методичні підходи до оцінки ефекту фінансового важеля та середньозваженої вартості капіталу підприємства.

Методичні інструменти аналізу капіталу підприємства: поняття, завдання, етапи та основні методи.

Планування обсягу та структури капіталу підприємства: сутність, етапи та методи.

Резерви зростання капіталу підприємства.

Показники собівартості продукції та порядок їх обчислення. Поняття калькулювання продукції підприємства. Вибір калькуляційних одиниць.

Методи калькулювання собівартості. Управління поточними витратами за системою «директ-костинг». Особливості калькулювання собівартості продукції на підприємствах окремих галузей.

Методичні інструменти аналізу поточних витрат підприємства. Зміст та механізм дії виробничого левериджу. Фактори, що впливають на формування поточних витрат підприємства. Шляхи раціоналізації складу витрат підприємства.

Методи планування поточних витрат підприємства. Кошторис витрат виробництва: поняття, склад та методика складання.

Резерви раціоналізації поточних витрат підприємства.

Тема 12. Доходи та цінова політика підприємства

Доходи підприємства в системі економічних показників його діяльності. Класифікація доходів підприємства.

Сутність, механізм формування доходів від операційної діяльності підприємства. Особливості формування доходів від операційної діяльності в окремих галузях господарювання. Фактори, що впливають на доходи від операційної діяльності.

Цінова політика підприємства як фактор формування його доходів від реалізації продукції: сутність та етапи розроблення. Характеристика ціноутворюючих факторів. Методи ціноутворення. Напрями забезпечення ефективності цінової політики.

Методичні інструменти та послідовність аналізу доходів підприємства.

Планування доходів підприємства: поняття, завдання та послідовність. Етапи планування доходів підприємства. Методи планування доходів підприємства: особливості і умови їх застосування.

Поняття та класифікація резервів зростання доходів підприємства.

Тема 13. Фінансові результати діяльності підприємства

Поняття, види та класифікація фінансових результатів діяльності підприємства. Місце прибутку в системі економічних показників діяльності підприємства. Сутність, функції та значення прибутку, джерела його утворення. Механізм формування чистого прибутку підприємства у взаємозв'язку з основними видами його діяльності.

Тема 11. Поточні витрати підприємства та собівартість продукції

Сутність понять «витрати», «поточні та капітальні витрати підприємства», «виробнича собівартість продукції, послуг та робіт». Взаємозв'язок та взаємообумовленість ресурсів і поточних витрат підприємства.

Класифікація поточних витрат. Показники рентабельності підприємства та фактори, що їх визначають.

Методичні інструменти та послідовність аналізу прибутку підприємства.

Обґрунтування прибутку на плановий період: завдання та методичний інструментарій.

Резерви зростання прибутку підприємства: поняття, класифікація, методика оцінки.

Використання чистого прибутку підприємства.

Тема 14. Ефективність діяльності та методичні засади її оцінки

Поняття ефекту як результату діяльності підприємства, аналітичного показника і критерію оцінки діяльності підприємства. Види ефекту. Ефективність діяльності підприємства: сутність та основні характеристики. Методичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. Поняття та систематизація показників ефективності діяльності підприємства.

Особливості оцінки ефективності основних видів діяльності підприємства: операційної, інвестиційної та фінансової. Оцінка ефективності інвестиційних та інноваційних проєктів підприємства.

Методи інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємства.

Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства.

Тема 15. Фінансово-майновий стан підприємства та методи його оцінки

Поняття фінансово-майнового стану підприємства, мета та задачі його дослідження. Основні елементи, що визначають фінансово-майновий стан підприємства.

Поняття та методи оцінки фінансово-майнового стану підприємства. Горизонтальний (трендовий) аналіз. Вертикальний (структурний) аналіз. Порівняльний (просторовий) аналіз. Аналіз фінансових коефіцієнтів (R-аналіз). Факторний аналіз. Експрес-метод діагностики фінансово-майнового стану.

Сутність понять ліквідності та платоспроможності підприємства. Показники оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства. Сутність поняття фінансової стійкості підприємства. Класифікація фінансової стійкості підприємства. Показники оцінки фінансової стійкості підприємства. Сутність рентабельності діяльності підприємства. Показники оцінки рентабельності діяльності підприємства. Показники оцінки ділової активності підприємства. Комплексне оцінювання фінансово-майнового стану підприємства.

Інтегральна оцінка фінансово-майнового стану підприємства. Вимоги до інтегральної оцінки фінансово-майнового стану підприємства. Послідовність етапів здійснення інтегральної оцінки фінансово-майнового стану підприємства.

Тема 16. Конкурентоспроможність підприємства

Сутність конкурентоспроможності підприємства. Класифікація видів та параметри конкурентоспроможності підприємства. Систематизація факторів, що визначають конкурентоспроможність підприємства.

Визначення підприємств-конкурентів. Особливості формування інформаційної бази оцінки конкурентоспроможності підприємства. Поняття та класифікація методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємства.

Методи оцінки поточної конкурентоспроможності підприємства: основні характеристики та особливості застосування в перебігу оцінки статичної та динамічної конкурентоспроможності.

Оцінка стратегічної конкурентоспроможності підприємства: основні методичні підходи та особливості їх застосування.

Обґрунтування заходів щодо зміцнення конкурентоспроможності підприємства.

Тема 17. Сучасні теорії та моделі розвитку підприємства. Трансформація (реструктуризація) підприємств у процесі розвитку

Поняття «розвиток», його роль, місце і значення в господарській діяльності. Видова класифікація процесів розвитку. Еволюційна та революційна концепції розвитку підприємств. Основні форми розвитку підприємства.

Концепції розвитку підприємств. Сучасні моделі розвитку підприємств. Методичний інструментарій аналізу процесів розвитку на підприємстві. Особливості управління підприємством за кожною моделлю розвитку.

Сутнісна характеристика та організаційні форми трансформації підприємств (організацій) та об'єднань. Розробка і реалізація програми (бізнес-проекту) трансформації підприємств. Методичні підходи до визначення ефективності трансформації господарюючих суб'єктів. Вітчизняний і зарубіжний досвід трансформації та реструктуризації.

Тема 18. Економічна безпека підприємства та його антикризова діяльність

Сутність та фази розгортання кризи. Фактори, що обумовлюють виникнення кризи. Банкрутство підприємства як результат розвитку кризових явищ в його діяльності. Фінансово-економічні передумови та наслідки виникнення ситуації банкрутства. Види банкрутства підприємства. Методичні підходи до визначення ймовірності банкрутства на підприємстві. Інститут банкрутства: сутність, цілі та завдання. Процедура розгляду та прийняття рішення у справі про банкрутство підприємства.

Загальна характеристика процесу ліквідації збанкрутілого суб'єкта господарювання. Оцінювання та продаж майна підприємства-банкрута. Черговість задоволення вимог кредиторів у процесі ліквідаційної процедури.

Цілі та форми санації. Відмітні особливості досудової та судової санації (фінансового оздоровлення). Зміст плану санації. Класифікація санаційних заходів.

Генезис формування та сучасне розуміння економічної безпеки підприємств, її місце і роль у системі управління підприємством. Система показників економічної безпеки підприємства. Оцінювання рівня економічної безпеки підприємства.

Методи моніторингу економічної безпеки підприємства. Механізми забезпечення економічної безпеки підприємства.

Список рекомендованих джерел

1. Бланк И.А. Управление финансовыми ресурсами / И.А. Бланк. – М. : Омега-Л, 2010. – 768 с.
2. Економіка підприємства: підручник / [Л.О. Чаюн, Г.М. Богославець, Л.Л. Стасюк та ін.; за заг. ред. Н.М. Ушакової]. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 569 с.
3. Економіка підприємства : підручник / [М.Г. Грещак, В.М. Колот, О.Г. Мендрул та ін.] ; за заг. та наук. ред. Г.О. Швиданенко ; Держ. вищ. навч. заклад «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – 4-е вид., переробл. і допов. – Київ : КНЕУ, 2009. – 816 с.
4. Іванілов О.С. Економіка підприємства : підручник / О.С. Іванілов. – Київ : Центр навч. л-ри, 2009. – 728 с.
5. Фінанси підприємств : підручник / кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогіна. – 6-те вид., переробл. та допов. – Київ : Київ. нац. екон. ун-т, 2006. – 491 с.
6. Фінанси підприємства : підручник / [Л.О. Лігоненко, Н.М. Гуляєва, Н.А. Гринюк та ін.]. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 491 с.

Розділ 4. МЕНЕДЖМЕНТ

Менеджмент як специфічна сфера людської діяльності. Сутність категорій «управління» та «менеджмент». Управлінські відносини як предмет менеджменту. Менеджмент як система наукових знань. Менеджмент як мистецтво управління. Менеджери та підприємці – ключові фігури ринкової економіки. Спільне та відмінне між менеджером та підприємцем. Рівні управління, групи менеджерів. Сфери менеджменту: виробництво, фінанси, кадри, нововведення, облік, збут, зовнішньоекономічна діяльність. Існуючі парадигми менеджменту.

Методи досліджень: діалектичний, конкретно-історичний, системний підхід; моделювання: вербальне, фізичне, аналогове, математичне; науковий, експертний, соціологічні методи: анкетування, інтерв'ювання, тестування.

Закони та закономірності менеджменту: закон відповідності систем цілям; закон відповідності організації системи зовнішньому середовищу; закон інтеграції управління; закон економії часу; закон інерції систем; закон еластичності систем; закон безперервного удосконалення систем.

Сутність, природа та роль принципів менеджменту в досягненні мети організації. Класифікація принципів менеджменту. Принципи цілеспрямованості. Принцип ієрархічності. Принцип динамічної рівноваги. Принцип економічності управління. Принцип урахування інтересів. Взаємозв'язок між принципами менеджменту.

Історія розвитку управлінської думки у світі та в Україні.

Передумови виникнення науки управління. Класичні теорії менеджменту: школа наукового управління; класична (адміністративна) школа управління; школа людських відносин; школа поведінських наук; емпірична школа, школа «соціальних систем», нова школа. Характеристика

інтегрованих підходів до управління: процесний підхід; системний підхід; ситуаційний підхід.

Внесок у розвиток управлінської науки зарубіжних та вітчизняних вчених.

Розвиток управлінської науки в Україні. Особливості формування сучасної моделі менеджменту в Україні.

Поняття організації. Ознаки організації. Внутрішнє середовище організації, взаємозв'язок внутрішніх змінних. Різновиди організацій: органістичні та механістичні, прості та складні, формальні та неформальні. Загальні ознаки організацій: ресурсний, вертикальний та горизонтальний поділ праці, залежність від зовнішнього оточення, об'єктивність управління, структуризація.

Організація як відкрита динамічна система: керуюча та керована підсистеми. Ефект синергії. Модель організації як відкритої системи: параметри «входу», процес перетворення, параметри «виходу».

Зовнішнє середовище організації: фактори прямої та непрямой дії. Загальні характеристики зовнішнього середовища: об'єктивність, взаємозв'язок факторів, складність, динамічність, невизначеність. Оцінка факторів зовнішнього середовища. Еволюція організації. Концепції життєвого циклу організації.

Культура організації.

Типи організацій в Україні.

Поняття функцій менеджменту. Функції менеджменту як види управлінської діяльності. Особливості формування функцій менеджменту. Класифікація і характеристика функцій менеджменту. Загальні (основні), конкретні (спеціальні) функції менеджменту. Динамічний взаємозв'язок конкретних і загальних функцій. Механізм реалізації конкретних функцій менеджменту на засадах використання загальних.

Процес управління як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих функцій, методів, управлінських рішень та інших категорій менеджменту.

Мета управлінського процесу, його учасники, предмет, засоби здійснення. Управлінський цикл. Управлінські процедури: цілевизначення, інформаційне забезпечення, аналітична діяльність, вибір варіанта дій, реалізація рішення, зворотний зв'язок. Особливості процесу управління: безперервність, нерівномірність, циклічність, послідовність, мінливість, стійкість.

Сутність і зміст планування як функції менеджменту, його види та їхній взаємозв'язок.

Основні елементи системи планування. Етапи процесу планування: визначення місій та цілей; оцінка сильних і слабких сторін організації; розроблення стратегії. Базові стратегії. Оперативне планування на засадах застосування адміністративних та економічних важелів. Тактика, політика, процедури, правила. Загальна характеристика бізнес-планування.

Поняття місії в управлінні та класифікація цілей організації. Ієрархічна підпорядкованість, субординація цілей організації.

Традиційний процес постановки цілей. Концепція управління за цілями.

Сутність організаційної діяльності та її місце в системі управління. Поняття та складові організаційної діяльності.

Повноваження, обов'язки, відповідальність. Процес делегування повноважень і відповідальності. Типи повноважень: лінійні, функці-ональні. Вертикальна та горизонтальна структуризація управління. Скалярний процес. Вертикальна координація: прямий контроль, стан-дартизація. Горизонтальна координація: взаємні комунікації, тимчасові робочі групи, комісії. Департаменталізація. Взаємодія та взаємовплив структур організації. Сутність організаційної структури управління та їх роль у досягненні мети. Елементи структури. Види організаційних структур управління. Лінійні та функціональні органі-заційні структури управління. Комбіновані організаційні структури управління. Єдиноначальність: поняття, сутність. Централізація і децентралізація.

Принципи побудови організаційних структур управління. Фактори, які впливають на формування організаційної структури. Критерії оцінки організаційної структури управління. Методи вибору організаційної структури управління. Проектування організаційних структур управління. Формування структурних елементів.

Значення людського фактору в управлінні організацією. Психологічні та фізіологічні особливості працівника. Поняття мотивування. Принципи врахування інтересів у мотивації. Взаємозв'язок потреб, спонукань, цілей і заохочень працівника у процесі мотивації. Теорії і моделі процесів мотивування: змістовний і процесний підходи. Зіставлення теорій мотивування. Засоби мотиваційного впливу. Стимулювання праці: цілі, принципи, види, форми.

Поняття контролю та його місце в системі управління. Принципи і цілі функції контролювання. Етапи процесу контролювання: формування стандартів вимірювання, порівняння фактичного виконання зі стандартами, оцінка та регулювання. Модель процесу контролювання. Процес контролювання. Зворотний зв'язок при контролі. Види управлінського контролю. Поняття регулювання та його місце в системі управління. Види регулювання. Етапи процесу регулювання.

Сутність та класифікація методів менеджменту. Методи менеджменту як сукупність способів впливу керуючої системи управління на керовану. Економічні методи менеджменту. Адміністративні методи менеджменту. Соціально-психологічні методи менеджменту. Методи менеджменту як результат виконання функцій менеджменту. Механізм взаємодії методів, принципів та функцій менеджменту.

Сутність управлінських рішень. Управлінське рішення як результат управлінської діяльності. Класифікація управлінських рішень. Умови прийняття управлінських рішень. Фактори, що впливають на процес прийняття управлінських рішень. Моделі прийняття управ-лінських рішень.

Взаємозалежність рішень. Підходи до прийняття рішень. Різновиди технологій прийняття рішень. Якість управлінських рішень.

Інформація, її види та роль у менеджменті. Носії інформації. Класифікація інформації. Вимоги, які висуваються до інформації.

Поняття і характеристика комунікацій. Різновиди «внутрішніх» та «зовнішніх» комунікацій. Перешкоди в комунікаціях. Зворотний зв'язок у процесі комунікації. Засоби комунікацій, їх переваги та недоліки.

Комунікаційний процес, елементи та етапи процесу. Моделі комунікаційного процесу. Організація комунікаційного процесу. Комунікаційні перевантаження.

Поняття та загальна характеристика керівництва. Керівництво як об'єднувальна функція менеджменту. Основні фактори та визначальні аспекти керівництва. Основи керівництва: вплив, лідерство, влада. Адаптивне керівництво. Влада як елемент примусу. Форми впливу та влади. Теорії лідерства. Типологія лідерів. Поняття стилю керівництва та континууму стилів керівництва. Характеристика та класифікація стилів керівництва. Фактори та передумови формування стилів керівництва. Критерії оцінки стилю менеджера. Особливості національних систем керівництва.

Загальна характеристика моделі сучасного менеджера.

Сутність відповідальності та етики у менеджменті.

Зміст юридичної відповідальності: дотримання конкретних державних законодавчих актів, інструкцій, норм тощо. Соціальна відповідальність як добровільна реакція на соціальні проблеми суспільства з боку організації.

Перевага та недоліки соціальної відповідальності. Сутність та значення соціальної поведінки. Етична поведінка як сукупність вчинків та дій людей.

Причини неетичної поведінки.

Заходи щодо забезпечення етичної поведінки.

Сутність та основні параметри організаційних перетворень. Організаційні зміни та управління ними. Моделювання процесу організаційних перетворень. Опір змінам. Система подолання опору організаційним змінам.

Сутність результативності та ефективності менеджменту. Економічна, організаційна та соціальна ефективність управління.

Показники економічної, організаційної та соціальної ефективності управління, їх склад і методи визначення.

Комплексний підхід до удосконалення управління організаціями

Роль та значення управління персоналом як науки. Людина як об'єкт управління персоналом. Ціннісні орієнтації персоналу та їх класифікація. Орієнтація персоналу на корпоративну культуру. Особливості та роль персоналу в досягненні конкурентоспроможності сучасних організацій.

Управління персоналом як специфічна функція менеджменту. Зміст понять «трудові ресурси», «персонал», «кадри». Системний підхід до управління персоналом організації. Основні елементи (підсистеми) управління персоналом. Загальна модель управління персоналом.

Аналіз сучасних концепцій і теорій управління персоналом. Співвідношення та зміст концепцій «управління кадрами», «управління персоналом», «менеджмент персоналу», «управління людськими ресурсами». Етапи історичного розвитку управління персоналом. Особливості управління персоналом у закордонних компаніях: можливості використання досвіду.

Персонал як суб'єкт і об'єкт управління. Характеристика персоналу організації. «Індивід», «Особистість». Класифікаційні ознаки персоналу за категоріями. Робітники та службовці.

Різновиди соціальних груп: за видами діяльності, за тривалістю існування.

Структура персоналу: штатна, організаційна, соціальна, рольова.

Соціальна структура персоналу: за віком, статтю, стажем роботи, рівнем освіти. Чисельність персоналу: нормативний, штатний, фактичний склад працівників. Категорії працівників у складі спискової чисельності.

Вимоги до професійно-кваліфікаційного рівня працівників, Поняття посади, професії, кваліфікації.

Компетентність працівника. Види компетенцій. Професійна компетентність і професійна придатність.

Колектив як соціальна група. Принципи формування колективу. Етапи розвитку колективу. Ознаки колективу: єдність мети, умовна відокремленість, організаційна та територіальна єдність. Людина як особистість з потребами, мотивами, цінностями, відносинами.

Формальні та неформальні групи. Врахування соціальної структури персоналу при формуванні колективу. Роль менеджера з персоналу у формуванні колективу. Специфіка жіночих колективів. Лідерські якості керівника в управлінні персоналом

Корпоративна культура в системі управління персоналом. Формування корпоративної культури: цінності і традиції колективу.

Суть та стадії згуртованості колективу. Колективи згуртовані, розчленовані та роз'єднані. Особливості управління персоналом на етапах розвитку колективу. Фактори, що впливають на згуртованість колективу. Роль комунікацій в управлінні персоналом.

Соціально-психологічні особливості колективу як об'єкта управління. Психологічна сумісність працівників в організаціях. Вимоги до психологічних якостей працівників та керівників сучасних організацій. Психологічні риси особистості керівника, вимоги до нього як до лідера.

Специфіка процесу управління персоналом у багатонаціональних організаціях.

Сутність та значення соціального розвитку колективу. Зміст, етапи розробки проекту, затвердження та реалізація плану соціального розвитку. Документальне відображення. Методи збирання соціальної інформації. Характеристика основних розділів: удосконалення умов праці, забезпечення високого життєвого рівня та підвищення культурно-побутових умов працівників, розвиток самоуправління тощо. Функції та повноваження трудових колективів.

Поняття та значення сучасної кадрової політики організацій. Основні структурні складові кадрової політики. Фактори, що впливають на формування кадрової політики.

Стратегія управління персоналом. Взаємозв'язок стратегії розвитку організації, стратегії управління персоналом та кадрової політики. Зміст кадрової політики на різних етапах життєвого циклу організації.

Розробка та реалізація кадрової політики у концептуальних кадрових документах. Правова база для здійснення сучасної кадрової політики (зміст та протиріччя). Роль держави у здійсненні кадрової політики. Вплив стилю керівництва на кадрову політику. Обговорення відмінностей принципів кадрової політики в умовах ринкової системи господарювання.

Призначення та роль сучасних служб персоналу в організації. Стан, проблеми і тенденції розвитку кадрових служб.

Різновиди служб персоналу. Основні функції та відповідальність кадрових служб. Статус, організаційна побудова та принципи розподілу повноважень. Взаємозв'язок кадрової служби з іншими підрозділами організації. Реорганізація роботи кадрової служби.

Роль менеджера в роботі з персоналом. Процес планування роботи з персоналом. Види та вибір методів планування. Основні напрями діяльності та ролі менеджера в управлінні персоналом організації. Вимоги до ділових, професійних та особистісних рис менеджера кадрової служби.

Інформаційне забезпечення служби персоналу. Автоматизовані програми з управління персоналом. Регламентація правового забезпечення. Організація обліку та звітності по персоналу. Робота з документами по особовому складу.

Заходи з охорони та безпеки кадрової інформації.

Поняття про кадрове планування. Мета та завдання планування персоналу. Сутність стратегічного планування людських ресурсів. Фактори, що впливають на визначення потреб у персоналі.

Планування чисельності персоналу по категоріях: основна та додаткова потреби у персоналі.

Зміст понять: вакансія, посада, професія, спеціальність. Аналіз внутрішніх та зовнішніх джерел майбутніх потреб у персоналі. Прогнозування якісної та кількісної потреби у персоналі. Ключові компетенції персоналу.

Особливості закордонного досвіду планування потреб у персоналі.

Добір кадрів. Основні джерела інформації про вакансії. Визначення вакантних місць. Формування вимог до претендентів. Професіограма: модель співробітника і модель посади. Кваліфікаційна картата карта компетенцій.

Залучення персоналу: створення бази даних кваліфікованих кандидатів для відбору. Характеристика джерел залучення кандидатів. Роль кадрових агентств. Лізинг персоналу.

Професійна орієнтація та профорієнтаційна робота. Методи та форми професійної орієнтації. Профорієнтація: суть та завдання, організація роботи.

Методи управління професійною орієнтацією працівників. Зарубіжний досвід.

Моделі та методи відбору працівників. Критерії відбору працівників. Загальні процедури найму персоналу в організаціях.

Професійний відбір персоналу. Етапи відбору кадрів. Первинний відбір. Техніка ведення телефонної розмови з приводу працевлаштування. Анкетування. Правила проведення інтерв'ю з представниками різних рівнів управління організації. Види співбесід. Довідки про кандидата. Співбесіда з керівником підрозділу. Аналіз та оцінювання індивідуальних відмінностей претендентів, їх зіставлення. Випробування. Рішення про найм.

Трудова адаптація: первинна та вторинна. Входження та інтеграція. Керівна і виховна роль керівника та менеджера персоналу. Інструктаж. Наставництво. Швидкість трудової адаптації та фактори, що її зумовлюють.

Об'єктивна необхідність оцінювання персоналу в сучасній організації. Сутність та види оцінки персоналу. Критерії та методи оцінки персоналу. Інформаційні джерела.

Оцінювання якості роботи різних категорій персоналу. Оцінка індивідуального вкладу. Оцінювання робітників і службовців: рівень кваліфікації, виконавська і трудова дисципліна, якісні показники роботи, дотримання правил техніки безпеки тощо.

Оцінювання спеціалістів: рівень кваліфікації, творчість і винахідливість, ініціативність, виконавська і трудова дисципліна.

Оцінювання керівників: рівень кваліфікації, відповідальність, готовність ризикувати, організаторські здібності, стиль управління, ініціативність, показники роботи підлеглих працівників.

Атестація персоналу. Види атестацій. Призначення та зміст атестаційної комісії. Зміст атестації для різних категорій персоналу. Організація проведення атестації персоналу. Запобігання суб'єктивності, застосування комплексного підходу. Документальне супроводження атестації. Використання результатів атестації персоналу.

Професійний розвиток персоналу. Виявлення та аналіз потреб персоналу. Поняття про трудову кар'єру та просування по службі. Психологічний аналіз особи працівника. Планування та управління службовою кар'єрою працівників. Моделі кар'єри: горизонтальна та вертикальна. Фактори, що визначають напрям та швидкість кар'єри.

Створення відповідних умов для зростання. Методи соціального та морального впливу на персонал. Гуманізація праці, залучення до управління.

Навчання персоналу. Програми підготовки персоналу. Професійна підготовка, підвищення кваліфікації, перепідготовка. Післядипломна та додаткова освіта. Стажування. Аналіз системи багаторівневої освіти та перспектив професійного зростання в Україні. Самоосвіта, саморозвиток, самовдосконалення.

Управління мобільністю кадрів. Аналіз потреб та оцінка плану розвитку персоналу. Ротація кадрів як форма руху і підвищення кваліфікації працівників. Переміщення, переведення на іншу посаду, роботу.

Планування та підготовка резерву. Формування внутрішнього резерву. Виявлення працівників з лідерським потенціалом. Особливості підготовки резерву управлінських кадрів. Наступник. Дублер. Розстановка персоналу за посадами.

Причини та фактори вивільнення персоналу. Процедура звільнення. Форми звільнення: з ініціативи адміністрації та за власним бажанням. Аутсорсинг, аутплейсмент. Соціальні та виробничі критерії вибору працівників на звільнення. Соціальні гарантії.

Типові порушення трудової та виконавської дисципліни, причини їх виникнення. Нещасні випадки. Дисциплінарний вплив.

Управління плинністю кадрів. Необхідна та надлишкова плинність кадрів, фактори, що їх зумовлюють. Показники абсолютні та відносні.

Розробка заходів з регулювання плинності персоналу. Вивчення та управління якістю трудового життя працівників організації. Управління безпекою персоналу. Організація навчання техніки безпеки та охорони здоров'я. Профілактичні та протиепідемічні заходи в управлінні персоналом.

Соціальні партнери в організації: роботодавець і наймані працівники. Інтереси роботодавця і працівників: спільність і розбіжність, імовірність виникнення і загострення конфліктів.

Соціальне партнерство як засіб узгодження інтересів роботодавця і працівників. Громадські організації. Роль профспілкової організації в представництві інтересів найманих працівників.

Колективний договір як головний засіб зміцнення соціального партнерства. Сторони колективного договору. Зміст колективного договору. Колективні переговори, порядок укладання та реєстрації договору. Строк чинності колективного договору та контроль за його виконанням. Соціальна відповідальність менеджера перед суспільством, колективом та окремим працівником.

Ефективність роботи персоналу: сутність та підходи. Методика оцінки ефективності. Методики оцінки за якістю та результатами праці.

Взаємозалежність ефективності роботи підприємства від робіт персоналу. Критерії ефективності. Соціальна та економічна ефективність роботи персоналу.

Бальна методика оцінки ефективності роботи персоналу: теорія, зміст та застосування.

Комплексна оцінка управлінської праці: суть, принципи застосування.

Оцінка за коефіцієнтом трудової участі: сутність, розрахунок, переваги та недоліки у застосуванні.

Порівняльна характеристика різних методів оцінки ефективності роботи персоналу.

Список рекомендованих джерел

1. Кузьмін О.Є. Менеджмент : навч. посіб. / О.Є. Кузьмін, Н.Т. Мала, О.Г. Мельник, О.Р. Саніна. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. – 240 с.
2. Менеджмент : підручник / Т.Л. Мостенська, В.О. Новак, М.Г. Луцький, О.В. Ільєнко. – 2-ге вид. – Київ : Кондор, 2012. – 758 с. 76
3. Основи менеджменту : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / кол. авт. ; за ред. А.А. Мазаракі, І.В. Чумаченко. – Харків : Фоліо, 2014. – 846 с.
4. Менеджмент: навч. посіб. / Г.Є. Мошек, Ю.В. Поканевич, А.С. Соломко. – Київ : Кондор, 2009. – 375 с.
5. Стадник В.В. Менеджмент : підручник / В.В. Стадник, М. А. Йохна. – 2-е вид., виправл., допов. – Київ : Академвидав, 2010. – 472 с.